

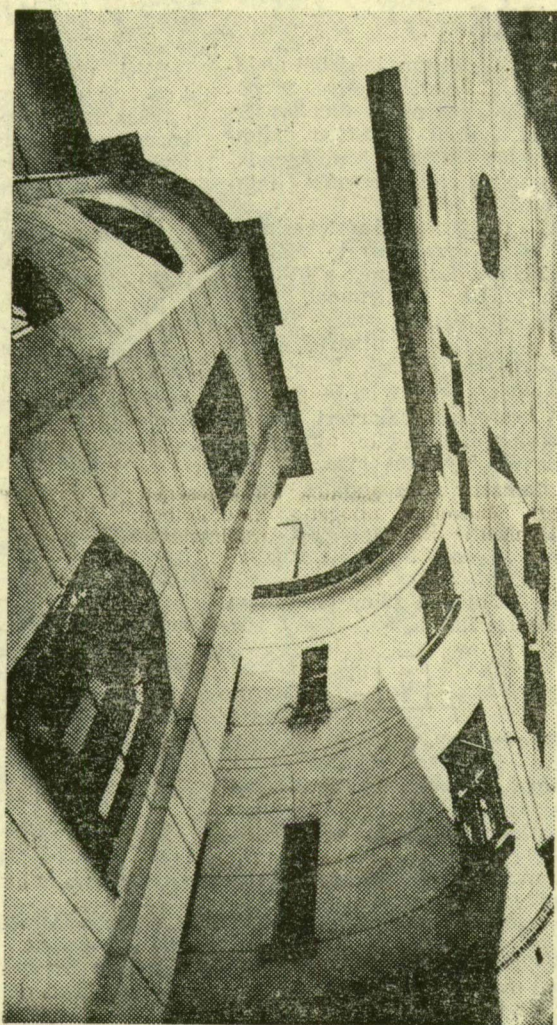
Szegedi műemlékek Szecessziós építészet

A szegedi Belváros immár európai hírű, gondosan kialakított eklektikus városképébe itt-ott a környezettől rendkívül eltérő stílusú, szinte cifrának mondható épületek ékelődnek be. Ezek többnyire a szecesszió idejének emlékei, hazánk városai közül Szeged sok ilyen épülettel rendelkezik. Az 1879. évi nagy árvízvet követő, rendkívüli lendülettel folytatott újjáépítés néhány év múlva megtorpant és csak a századforduló idején fokozódott ismét. Ekkor többen szembefordultak a klasszicizáló, sőt az eklektikus építészet módszereivel és a természetes anyagok és formák használatának bevezetését szorgalmazták. Igen kedvelt lett a növényi díszítvények és a magyaros motívumok alkalmazása, melyek hazai szecessziós épületeink legszembevetőbb díszítései. A kor legkiválóbb, a kortársakra is rendkívüli hatású építész Lechner Ödön volt. Életművének több jelentős alkotását találjuk Szegeden, 1900. májusában készítette a Dózsa György u. 2. számú kétemeletes bérház homlokzati terveit, amely ma egyik legértékesebb alkotásaként ismert. Követői — kortársai közül jelentős értékkel gazdagította városunkat Kótay Pál, aki kerámia virágdíszes szalaggal ékesítette a Lechner tér 2/a és 2/b számú lakóházak homlokzatát. Több szegedi háza áll Baumhorn Lipótnak, de főműve az 1903-ban elkészült Zsinagóga. Szecessziós homlokzatrészeit és üvegablakait különleges szépségűek, belső térének építészeti megoldása bravúros teljesítmény.

Szeged legértékesebb szecessziós épületét egy helyi építőmester, Magyar Ede hozta létre. Első alkotása a Tábor u. 5. sz. ház, de ennek homlokzata emeletréépítéskor megsemmisült. Megmaradt viszont kapualjának egyedülálló leányalakos díszítése, mely már jelzi alkotójának bontakozó tehetségét. Fő műve a Lenin körút és a Kőlcsey u. sarkán álló ún. Reök palota. Rendkívül tiszta virágdíszes szecessziós stílus uralkodik az egész épületen, tömeghatása, zárt és nyitott erkélyeinek ritmusa, a falsíkok változatossága tökéletes élményt nyújt.

A figyelmes sétáló a felsoroltakon kívül még több jelentős szecessziós épületet is felfedezhet. Mindezek városunk jelentős értékei, esetleg — gondos állagmegóvás, helyreállítás után — idegenforgalmi vonzóerőt is jelenthetnek, hiszen lassanként építészeti műemlék-számba vehetők.

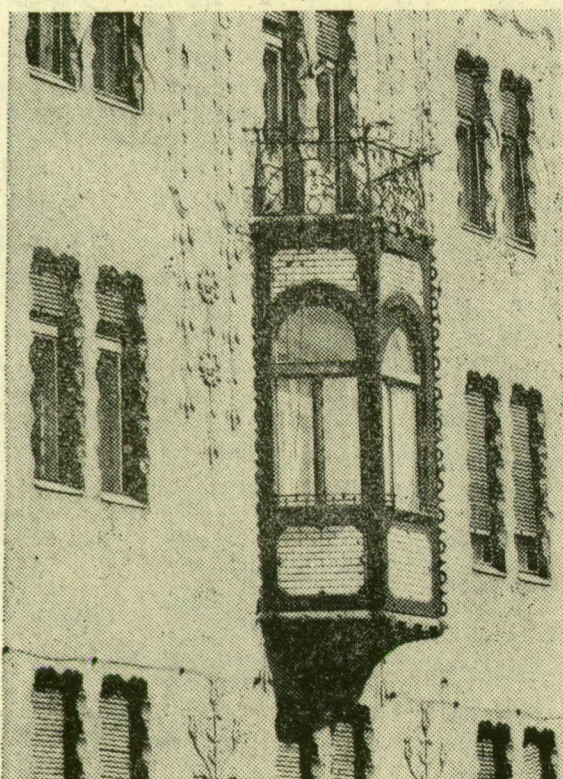
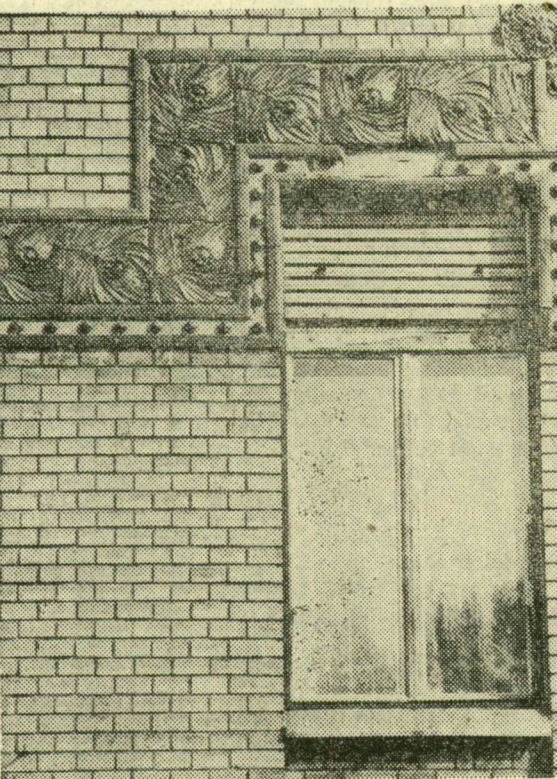
Kép és szöveg:
TAKÁCS GÁBOR

A Tábor utca 5. sz. alatti épület és a Reök palota lépcsőháza (fent)

A Reök palota udvarbelsője (középen)

Dózsa György utcai és Lechner téri homlokzatrészek (lent)

Takács Tibor

Kertem virágai

A kertünkben a vadvirágok hajladozása oly szelíd, úgy seregélnek, mint a lányok, köztözni szívem sebeit.
Megsimogat az árvalányhaj s nekem illa a vad török-székfű, s rám nevet teli szájjal sok margaréta bennszülött!
A vadrózsafa virít hittel, és a sok sárga kikerics mind azt suttozja: hidd el, hidd el, ha nincs e kert, hát semmi sincs!
A szorítás szívemről enged: nem adnám semmiért e kertet!

Juhász Gyula — Heller Ödönről

A kár hagyománynak is tekinthető, hogy a fölszabadult Szeged tíz évenként megemlékezik a helyi piktúra kimagasló alakjának, Heller Ödön (1878—1921) festőművésznek a haláláról.

1951-ben emlékkiállítás volt, 1961 és 1971 júliusában pedig a Délmagyarország hasábjain olvashattunk a derékbatört pályájú mesterről, aki időnek előtte elment oda, ahol „a halászképekhez az apostolok állnak modellt” (Móra). Sőt, születésének századik évfordulóján a tápai Juhász Gyula művelődési ház olyan teljességű Heller-kiállítást rendezett, amilyen életében sem adott még a tragikus sorsú piktornak.

Most Juhász két olyan frását tesszük közkinccsé, melyek mindmáig a betiltott Délmagyarország utódjának, a Szeged című napilapnak a hasábjain aludtak álmodtak. A költő műveinek kritikai kiadása számon tartja e cikkeket, de közlésükre helyhiány miatt nem vállalkozhatott.

Reméljük, hogy ezen a tájon nem kell hosszú bevezető Juhász sorai elé. Heller Ödön 1908-ban telepedett le Szegeden, és mint annyi más ismert képzőművészt és író, őt is rabul ejtette a város, a Tisza, és kedves tartózkodási helye: Tápé. A baloldali érzelmű Heller 1919-ben — Juhászszal együtt — oktatót a Munkás Szabadiskolában, és tagja volt a képzőművészek újonnan alakult szakszervezetének. Két évvel később ő volt a védelem egyik tanúja az ellenforradalom által bíróság elé állított két katonatiszt, Tabódy Zsolt (1873—1951) és Dettre Béla (1880—1951) elleni bűnperben. (Népi demokratikus államunk mindkettőjüket előléptette!) A fehértisztek a későbbi német fasizmusnak is példát szolgálható módszerrel hallgattatták el a számukra kellemetlen tanút: a tápai töltésen hazafelé kerékpározó Hellert 1921. július 13-án lelőtték és a Tiszába dobták. Sírjánál Löw Immanuel és Juhász Gyula beszélt. A Szegedi Napló ismeretlen munkatársa a lap július 19-i számában papírra mentett néhány mondatot a költő sírbeszédéből: Egy nagy család, a toll és ecset munkásai nevében illunk itt új bölcsöd peremén, mely tisztább és boldogabb léte ringat. Nem mondok örökre búcsút, mert ami benned szépség, igazság és érték, az tovább él vásznaid napfényében és színeiben. Az engesztelődés és nyugalom lengjen itt, mert életed kegyelmes volt hozzád, hogy hinned engedte, hogy jóssággal érdekes küzdeni és szenvedni másokért. A vásznak színei elfakulhatnak, de ami benned a legnagyobb, a legigazabb volt, kedves Heller Ödön, a te jósságod és határtalan szereteted nem tűnik el szívünk-ből soha. Tragédiád volt, hogy éppen az a szöke Tisza ringatott utoljára, amelyről annyit álmodozott ihletett lelked, és most ölére fogad a magyar rög is, amelynek lüktetése annyiszor visszadobbant a te művész szívedben.

Hellernek a szegedi zsidó temetőben levő síremlékén — Tardos — Taussig Armin munkáján — kettőtört ecsetek és egy darabokra hulló paletta utal „a festő halálára”.

Juhász első — névtelen — cik-

ke a Szeged 1922. július 13-i számában jelent meg. Lássuk hát: IN MEMORIAM.

Ma egy éve... A nyári Tisza szürke fűzesében rejtélyes tragédia áldozata lett Tápé alatt a magyar folyó és a magyar falu rajongó szerelmese: Heller Ödön, a kitűnő szegedi festőművész. Napokig azt se tudták rokonai, barátai, hogy hova tűnt és mi történt vele? Keresték, kutatták, de hiába. Harmadnap a szöke folyó fölvetette holttestét, és megindult a találgatás: mi történt, hogyan, kik miatt pusztult el a szegény, derék művész, akit mindenki szeretett, és aki nem ártott soha senkinek. Szerelmi tragédiáról suttoztak a halott körül, aki véres sebekkel, némán és szelíden elpihent a nyári ravatalon.

A kedves, derék és igen tehetséges bohémét megstrátták, és nem tudják elfelejteni nagyszámú barátai és tisztelői. A képei és rajzai megmaradtak, a napsütéses tájak, a meleg, színes interieurok, a Tisza-menti magyarok, lányok, legények és öregek másai, és a szépséges, barna falusi Madonna. Heller titokzatos halála első évfordulóján ismét eszébe jut kegyeletlen érzésű híveinek az, amivel még tartoznak a jóbarát és művész emlékének, manesinek: hogy retrospektív kiállítást rendezzenek megmaradt képeiből, rajzaiból és plakátjaiból, és esetleg valami más formában is megörökítsék Heller Ödön emlékeztét.

Addig is: e pár sor nefelejcsét hadd tegyük mi is a korai és fájdalmas sirhalomra!

Juhász — Mórához hasonlóan tudta az igazságot, de lehetetlenség volt akárcsak utálnia is rá. A szövegben előforduló latin manes az elhaltak szellemeit jelenti.

A második cikk — Gyula aláírással — Szegedi konferanszok II. címmel jelent meg a Szeged 1924. július 13-i számában. Juhász megfricskázta a Szegednek ellenforradalmi emléktáblát készítő Zala Györgyöt, beszámoló Békfi László hazalátogatásáról, és újból megemlékezik Hellerről:

... Ami a szegedi kultúrát illeti, ha színház sincsen is nyáron de művészeti kiállítások vannak a Kass halljában, Károlyi Lajos után Joachim Ferenc mutatta be legújabb termését, és remélhetőleg egyszer még sor kerül arra is, hogy a most négy esztendeje tragikusan és rejtélyesen elpusztult kedves jó Heller Ödönnek élete műve is kollektív kiállításra kerüljön városunkban. Őt már nem lehet visszahívni többé a tápai aszfödölési rétekről, ahol még ki nem engesztelt lelke bolyong, de a képei, amelyeken alföldi tájak és falusi népek csöndes, derűs, meleg és igaz színei és hangulatai élnek, megérdemlik, hogy még egyszer közös találkozára hívják össze az ő nobilis emberi lényének és becsületes művészi törekvésének barátait és tisztelőit.

Juhász elírta az évfordulót, hiszen a negyediket említi. A görög mitológia szerint az igaz lelkek a boldogok szigetére jutnak, az Elysion aszfödölösszaj (lilium féle virággal) benőtt mezőre, ahol régi kedvtelésükkel foglalkoznak. Juhász nem is kívánhatott volna ennél szebbet a szegedi bohémvilág Heller Döncijének, az árnyát vált jóbarátjának.

A. F.